

הלבבות מעשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצוות שלוש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם, חוץ מאכילה ושתיה וסיכה; (ג) שלא לאכול בטמאה; (ד) שלא לאכול באנינות; (ה) שלא לאכול מעשר שני שלדגן חוץ לירושלים; (ו) שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי כלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר; (ט) להתודות ודוי המעשר. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלבבות מעשר שני ונטע רבעי פרק א

א. אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני, שנאמר "עשר תעשר, את כל-תבואת זרעך. . ." (דברים יד, כב); ובשנה שלישית ושמית מפרישין מעשר עני, חלף מעשר שני כמו שבארנו.

ב. באחד בתשרי, הוא ראש השנה למעשר תבואה וקטניות וירקות; וכל מקום שנאמר ראש השנה סתם, הוא אחד בתשרי. ובחמשה עשר בשבט, ראש השנה למעשר האילנות.

ג. כיצד: תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות לפני ראש השנה שלשלישית אף על פי שנגמרו ונאספו בשלישית, מפרישין מהן מעשר שני; ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה שלשלישית, מפרישין מהן מעשר עני.

ד. וכן פרות האילן שבאו לעונת המעשרות קדם חמשה עשר בשבט שלשלישית אף על פי שנגמרו ונאספו אחרי כן בסוף שנה שלישית, מתעשרין לשעבר ומפרישין מהן מעשר שני. וכן אם באו לעונת המעשרות קדם חמשה עשר בשבט שלרביעית אף על פי שנגמרו ונאספו ברביעית, מפרישין מהן מעשר עני. ואם באו לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט, מתעשרין להבא. והחרובין אף על פי שחנטו פרותיהן קדם חמשה עשר בשבט מתעשרין להבא, הואיל ומעשרותיהן מדברי סופרים.

ה. יראה לי שאין הדברים אמורין, אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן שאינן ראויין למאכל רב אדם, והן הן שמעשרותיהן מדברי סופרים; אבל שאר החרובין, יראה לי שהן כשאר פרות האילן.

ו. הירק בשעת לקיטתו, עשורו. כיצד: אם נלקט ביום ראש השנה שלשלישית אף על פי שבאו לעונת המעשרות ונגמרו בשניה, מפרישין ממנו מעשר עני; ואם נלקט ברביעית, מעשר שני.

ז. וכן האתרוג בלבד משאר פרות האילן הרי הוא כירק, והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית. כיצד: אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר עני, אף על פי שנגמר בשניה; נלקט בה קדם חמשה עשר בשבט, מפרישין ממנו מעשר שני. וכן אם נלקט ברביעית קדם חמשה עשר בשבט, מפרישין ממנו מעשר עני. ואף על

פי שְׁהוֹלְכִין אַחֵר לְקִיטָתוֹ, אַתְרוּג בֵּת שְׁשִׁית שְׁנִכְנִסָּה לְשִׁבְעִית
אֶפְלו הִיתָה כְּזִית וְנִעֲשֶׂת כַּפֵּד, חִיבֵת בְּמַעֲשָׂרוֹת.

ח. הָאֲבִיוֹנוֹת שֶׁלְצֶלֶף נֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי אֵילָן, וְחֲמֵרֵי זָרְעִים:
שָׂאם הָיוּ מִשְׁנֵה שְׁנִיָּה שְׁנִכְנִסוּ לְשִׁלִּישִׁית, וְנִלְקְטוּ קֹדֶם חֲמִשָּׁה
עָשָׂר בַּשָּׁבֹט מִפְּרִישֵׁין מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְאַחֵר כֶּךָ מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר
אַחֵר וּפְּוֹדָהּ; וְאַחֵר שְׁפֹדָהּ, נֹתְנוּ לְעֲנִיִּים וְאוֹכֵל פְּדִיוָנוּ
בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְנִמְצָא כָּמִי שֶׁהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וּמַעֲשֵׂר
עֲנִי.

ט. הָאֶרֶז וְהַדָּחַן וְהַפְּרָגִין וְהַשְּׂמִשְׁמִין אֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ קֹדֶם
רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין הוֹלְכִין בָּהֶן אֲלָא אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי, וּמִתְעַשְׂרִין
לְהָבֵא. וְכֵן פּוֹל הַמַּצְרֵי אֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ הִשְׁרִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתוֹ לְאַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה צוּבֵר גָּרְנוּ לְתוֹכוֹ, וְתוֹרֵם
וּמַעֲשֵׂר מִן הַכֹּל כְּאַחַד: שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי.

י. הַבְּצָלִים הַסְּרִיסִים שֶׁמֵּנַע מֵהֶם מִים שְׁלוֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, וְשֶׁלְבַעַל שֶׁמֵּנַע מֵהֶם שְׁלוֹשׁ עֲזוּנוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר; מֵנַע מֵהֶם פָּחוֹת מִכָּאן אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְחִילוּ
לִיבֹשׁ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִתְעַשְׂרִין לְהָבֵא.

יא. פּוֹל הַמַּצְרֵי שֶׁהִבִּיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִם זָרְעוּ
לְזֶרַע, מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר; זָרְעוּ לְיֶרֶק, מִתְעַשֵּׂר לְהָבֵא. זָרְעוּ לְזֶרַע
וּלְיֶרֶק, אוֹ שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע וְחָשַׁב עָלָיו לְיֶרֶק מַעֲשֵׂר מִזָּרְעוֹ עַל
יֶרֶקוֹ, וּמִיֶּרֶקוֹ עַל זָרְעוֹ.

יב. לֹא הִבִּיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִם זָרְעוּ לְזֶרַע, זָרְעוּ
מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר; וִיֶּרֶקוֹ, בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ: וְהוּא שֶׁלֶקֶט מִמֶּנּוּ,
לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה; אֲבָל אִם לָקַט אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין יֶרֶקוֹ בֵּין
זָרְעוֹ, מִתְעַשֵּׂר לְהָבֵא.

יג. זָרְעוּ לְזֶרַע, וְחָשַׁב עָלָיו לְיֶרֶק הוֹלְכִין אַחֵר מִחֻשְׁבָּתוֹ. זָרְעוּ
לְיֶרֶק, וְחָשַׁב עָלָיו לְזֶרַע אֵין מִחֻשְׁבֵּת זֶרַע חָלָה עָלָיו, אֲלָא אִם
כֵּן מֵנַע מִמֶּנּוּ שְׁלוֹשׁ אֲרִיּוֹת: וְהוּא שֶׁהִבִּיא שְׁלִישׁ, לִפְנֵי רֹאשׁ
הַשָּׁנָה; אֲבָל אִם הִבִּיא לְאַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִמְנַע
מִלְּאֻרוֹת מִמֶּנּוּ שְׁלוֹשׁ אֲרִיּוֹת.

יד. זָרְעוּ לְזֶרַע, וְעָשָׂה כָּלוּ קִצְצִין גְּמוּרִים לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
זָרְעוּ מִתְעַשֵּׂר לְשַׁעֲבֵר, וִיֶּרֶקוֹ בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ; מִקְצָתוֹ עָשָׂה
קִצְצִין גְּמוּרִין, וּמִקְצָתוֹ לֹא עָשָׂה זֶה הוּא שְׂאֵמְרוֹ צוּבֵר גָּרְנוּ
לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מַעֲשֵׂר מִזָּרְעוֹ עַל יֶרֶקוֹ וּמִיֶּרֶקוֹ עַל זָרְעוֹ.

טו. פְּרוֹת שְׁנָה שְׁנִיָּה שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת שְׁלִישִׁית, אוֹ שֶׁלְשִׁלִּישִׁית
בְּרַבִּיעִית הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב. מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי
מִן הַכֹּל, אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂר עֲנִי: שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנִי חֲמוּר, שֶׁהָרִי הוּא
קֹדֶשׁ; וּמַעֲשֵׂר עֲנִי חָל. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהֵן סִפְקָא אִם פְּרוֹת שְׁנִיָּה הֵם
אוֹ פְּרוֹת שְׁלִישִׁית, מִפְּרִישׁ מֵהֶן מַעֲשֵׂר שְׁנִי.

טז. כָּל הַפְּטוּר מִמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, פְּטוּר מִן הַשְּׁנִי וּמִן הָעֲנִי;
וְכָל שֶׁחֵיב בְּרִאשׁוֹן, חֵיב בָּהֶן. וְכָל הַתּוֹרֵם, מַעֲשֵׂר; וְכָל שְׂאִינוֹ
תּוֹרֵם, אֵינוֹ מוֹצִיא מַעֲשֵׂר זֶה. וְכָל מִי שְׂאֵם תָּרֵם, תְּרוּמָתוֹ
תְּרוּמָה כֶּךָ אִם עָשָׂר מַעֲשֵׂר זֶה, הָרִי הוּא מַעֲשֵׂר; וְכָל מִי שְׂאִין
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה כֶּךָ אִם הוֹצִיא מַעֲשֵׂר זֶה, אֵינוֹ מַעֲשֵׂר.

יז. פְּרוֹת שֶׁהוֹצִיא מֵהֶן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, קֹדֶם שִׁיקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר
הָרִי זֶה אוֹכֵל מֵהֶן עֲרָאִי, קֹדֶם שִׁיּוֹצִיא מַעֲשֵׂר שְׁנִי: שְׂאִין

הָרָאוּשׁוֹן קוֹבֵעַ לְשָׁנִי. אֲבָל מִשְׁנַקְבָּעוֹ לְמַעֲשֵׂר אֶף עַל פִּי
שֶׁהוֹצִיא אֶת הָרָאוּשׁוֹן אֲסוּר לֶאֱכֹל מֵהֵן עֲרָאִי, עַד שִׁיוֹצִיא אֶת
הַשָּׁנִי אוֹ אֶת מַעֲשֵׂר עָנִי.

יח. מַעֲשֵׂר שָׁנִי הוֹאִיל וְהוּא טָעוֹן הִבָּאת מְקוֹם אֵין מְבִיאִין
אוֹתוֹ מִחוּצָה לָאָרֶץ, כְּבָכוֹר בְּהֶמָּה; לְפִיכָךְ לֹא חִיבוּ לְהַפְרִישׁ
מַעֲשֵׂר שָׁנִי בְּסוּרֶיהָ. וַיֵּרָאֶה לִּי, שֶׁמַּעֲשֵׂר שָׁנִי שֶׁמִּפְּרִישִׁים בָּאָרֶץ
שֶׁנֶּעֶר וּבָאָרֶץ מִצָּרִים פּוֹדִין אוֹתוֹ שָׁם, וּמְבִיאִין דָּמִיו לִירוּשָׁלַיִם;
וְכֵן יֵרָאֶה לִּי, שֶׁלֹּא חִיבוּ מְקוֹמוֹת אֵלּוֹ בְּמַעֲשֵׂר שָׁנִי, אֲלֵא כְּדִי
לְקַבֵּעַ מַעֲשֵׂר עָנִי כְּדִי שִׁיְהִיו עָנִיֵּי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִים עָלֵיהֶם.